

---

die crisis ook de GKN en de gereformeerde theologie raakte. Kruyswijks belangrijkste punt van kritiek is dat het thema 'kentheorie' nauwelijks aan de orde kwam onder gereformeerden. Maar daarmee doet hij Harinck geen recht en gaat hij voorbij aan het feit dat er vanaf 1916 wel degelijk sprake is van een toenemend conservatisme in kerk en theologie. Toen in 2005 mijn studie over de Faculteit der Godgeleerdheid verscheen, liet ik daarin zien hoe de faculteit steeds door de kerk in het nauw werd gedreven en uiteindelijk eieren voor haar geld koos door het benoemingsbeleid in conservatieve zin om te buigen. Men had eenvoudigweg geen keus, de theologische faculteit was de locomotief die de hele 'vu-trein' voorttrok. Een van de vruchten van deze kerkelijke 'ruk naar rechts' was het vertrek van F.J.J. Buytendijk, hoogleraar aan de medische faculteit i.o., naar Groningen. Een andere vrucht van deze wending, nauw hiermee samenhangend, was een oriëntatie op het Amerikaans fundamentalisme, zoals geschiedde door G.Ch. Aalders in zijn boek *De goddelijke openbaring in de eerste drie hoofdstukken van Genesis*, dat in 1932 verscheen. De naam van Aalders' belangrijke zepsman, de Canadese fundamentalist G. McCready Price, wordt in dit verband niet genoemd. Kruyswijk heeft mede daarom niet beseft dat er een verschil bestaat tussen het wetenschapsconcept van Kuiper/Bavinck en dat van Aalders/Hepp. Deze wending vraagt, hoe dan ook, crisis of geen crisis, stagnatie of nieuw begin, om een verklaring, en de nieuwe oriëntatie van Aalders en Hepp vraagt om een toetsing aan de wetenschapsvisie van Kuiper en Bavinck.

Een tweede keerpunt wordt gevormd door de Vrijmaking van 1944. Het register laat zien dat K. Schilder twee keer voorkomt, zijn volgelingen doen helemaal niet mee. Maar ook de volgelingen van Schilder waren gereformeerd, zij meenden lange tijd zelfs dat zij de ware erfgenamen van Kuiper waren. Hier heeft de auteur een keus gemaakt om zich te beperken tot de 'synodale gereformeerden'. Daarmee komt aan het licht dat hij zijn onderzoek begonnen is bij de jaren 1950-1980, en vervolgens naar de oorsprong van de discussie over schepping en evolutie is gaan zoeken. Dat is even legitiem als onbevredigend. De historicus wil graag weten hoe het verder is gegaan met de erfenis van Kuiper. De jonge wetenschapshistoricus A.C. Flipse heeft onlangs beschreven hoe juist in vrijgemaakte kring

het creationisme populair werd, maar tegelijkertijd werd bestreden als niet goed gereformeerd. Dat is interessant en vraagt om een vergelijking met de situatie in de GKN en om een verklaring.

In het derde deel van zijn boek beschrijft Kruyswijk wat hij noemt 'de grote omslag', het derde keerpunt in de geschiedenis van de GKN. Wie Kruyswijk volgt, krijgt ook de indruk dat hij de eerste is die over de door de vu-hoogleraar G.J. Sizoo geïnitieerde conferentie over de ouderdom van de aarde (1950) heeft geschreven, maar J. Stellingwerff, A.C. Flipse en ondergetekende gingen hem daarin voor. Het is een essentieel kenmerk van wetenschappelijk onderzoek dat we altijd op de schouders staan van hen die ons zijn voorgegaan. Men kan het met hen eens zijn, men kan met hen van mening verschillen, maar men moet ze niet doodzwijgen en daarmee, bedoeld of onbedoeld, suggereren dat men onbekend terrein exploreert. Dat geldt ook voor hoofdstuk 8, 'de theologen gingen voorop'. Ook daarover is al veel geschreven. Die titel verwijst trouwens naar een boek van A.M. Lindeboom van 510 bladzijden, door Kruyswijk denigrerend betiteld als een 'boekje'. Vindt hij de kwaliteit van dit boek beneden de maat, of heeft hij ook dit boek niet gelezen? Het verhaal dat in dit hoofdstuk verteld wordt, is eerder beschreven in *125 jaar Faculteit der Godgeleerdheid aan de vu*. Kruyswijk biedt hier weinig nieuws en heeft essentiële informatie niet gebruikt.

Dat laatste blijkt waar de auteur in het volgende hoofdstuk aandacht besteedt aan het deputaatschap Kerk en Theologie, dat in 1975-1976 met een rapport over het Schriftgezag kwam. Dat rapport werd om 'onduidelijke redenen' (zo Kruyswijk) nooit door de synode besproken. Hij wijdt aan dit niet-besproken rapport een hele pagina, om vervolgens een sprong te maken naar 1979, toen het deputaatschap gereorganiseerd werd en als opdracht kreeg een rapport over het Schriftgezag samen te stellen. Maar wat er aan de hand was, wordt de lezer niet duidelijk. En of er tussentijds al dan niet iets is gebeurd, blijft in het duister. Hier wrekt zich het gebrek aan verwerken van de secundaire literatuur. Heel de problematiek die hier aan de orde is, wordt daar namelijk ook beschreven. De belangrijkste rol was, anders dan Kruyswijk meent, niet weggelegd voor deputaten kerk en theologie, die werd vervuld door deputaten voor de